

Proces postupné inkorporace Listiny práv na státní úrovni ve Spojených státech amerických do konce 60. let 20. století

Radim Seltenreich

Univerzita Karlova, Právnická fakulta

Kontaktní e-mail: seltenre@prf.cuni.cz

The Process of Gradual Incorporation of the Bill of Rights to the State Level in the United States of America till the End of the Sixties in the 20th Century

Abstract:

In his article, the author deals with the issue of the “nationalization” of civil rights in the USA, by which, in the context of the issue, he means primarily the incorporation of civil liberties contained in the federal Bill of Rights at the level of individual states of the Union. As he explains, this incorporation was rejected until the Civil War based on the U.S. Supreme Court’s decision in *Barron v. Baltimore* in 1833.

Other possibilities for such incorporation opened up after the passage of the 14th Amendment to the Constitution in 1868. However, even here, this solution was first rejected in the so-called “slaughterhouse cases” of 1873, when the “immunities and privileges clause” of the amendment was not used. The gradual incorporation of the Bill of Rights thus occurs only through the “due process clause” of the 14th Amendment, as evidenced in particular by the decisions of the U.S. Supreme Court adopted in the 20th century. This whole process, which very well documents the issue of the federal system in the USA, is primarily completed in the 1960s.

Keywords: civil rights; incorporation; Bill of Rights; 14th Amendment; U.S. Supreme Court

Klíčová slova: občanská práva; inkorporace; Listina práv; 14. dodatek; Nejvyšší soud USA

DOI: 10.14712/2464689X.2024.17

Pokud upřeme státům moc omezit základní ústavní práva, tak se to neděje proto, aby se zvýšila federální moc, ale spíše proto, aby se limitovala jak moc federální, tak i státní vlády ve prospěch zajištění základních práv jednotlivce. Dle mého názoru to spíše podporuje než oslabuje základní politiku vyhýbání se přehnané koncentraci vládní moci, ať už federální nebo státní, na níž spočívá náš koncept federalismu.

Soudce Goldberg ve formulaci svého stanoviska k případu *Pointer v. Texas* (1964)¹

Úvodem

Výše uvedený citát nás tak rázem uvádí do nesmírně zajímavé problematiky, jež se celá dotýká obou právě naznačených fenoménů. Tedy nastavení amerického federalismu na straně jedné, a občanských práv v americkém ústavním systému na straně druhé. Či logicky, a ještě přesněji k tomu, jak je to s právy amerického občana v tamějším federálním systému. A jinými slovy i ke klíčové otázce, zda vládní moc jednotlivých států Unie má možnost omezit či nerespektovat ta práva svých občanů, kterým se tito těší na federální úrovni, a jež jim tedy plynou ze samotného faktu federálního občanství.²

Jak se pokusíme v následujícím výkladu ukázat, moderní přístup k této problematice je plodem dlouhého vývoje, který má své kořeny již v přijetí Listiny práv („Bill of Rights“) roku 1791, neboť právě tato nastavila základní standardy v oblasti občanských práv na federální úrovni. Je přitom třeba zdůraznit i obecně známou skutečnost, že se jedná o dodatky ústavy, a že okolnost, že v původním federálním ústavním textu nejsou tedy práva občanů logicky zachycena, lze připsat do značné míry právě tomu faktu, že jednotlivé státy Unie měly v té době už většinou přijaty tuto problematiku na kvalitní úrovni v podobě vlastních listin práv.

Jiný důvod pak představovalo přesvědčení, že jistota dodržování ústavních práv občanů nemá ani tak plynout z formulace ústavních zákazů jejich porušování, jako daleko více z takového nastavení státní moci, jež jejich narušení jednoduše vůbec nedovolí. Zejména přední mluvčí federalistů Alexandr Hamilton tak v této souvislosti zdůrazňoval, že Kongres dle aktuální konstrukce ústavnosti nemá možnost do této oblasti zasahovat, přičemž formulace „zákazu zasahování“ bude naznačovat, že tomu tak je, a namísto oslabení centrální moci tak paradoxně dojde k jejímu posílení. Tyto práva občanů tak v důsledku budou vlastně „méně jistá“, než kdyby nebyla zachycena, přičemž jejich zanesení do ústavního textu navíc nemůže být nikdy už z principu ani úplné.³

Dojem, že další rovina federální úpravy těchto práv je tak vlastně nadbytečná, se ovšem mění poté, co je právě tato chybějící úprava podrobena při diskusích o návrhu ústavy kritice, a to dokonce až v té míře, že ratifikace samotného ústavního textu ze strany států Unie je někdy podmiňována i příslibem jeho brzkého doplnění právě o tuto problematiku. V pozadí tohoto primárně „antifederalistického pohledu“ je přitom přesvědčení, že přesná deklarace klíčových občanských práv v ústavě je nezbytná už proto, že obecná dějinná

¹ ABRAHAM, H. J. – PERRY, B. A. *Freedom and the Court*. Oxford: Oxford University Press, 1998, s. 91.

² Blíže k obecné problematice amerického federalismu viz ENGBAHL, D. E. *Constitutional Federalism*. St. Paul: West Publishing Company, 1987, s. 1–6.

³ FARBER, D. A. – SHERRY, S. *A History of the American Constitution*. St. Paul: West Publishing Company, 1990, s. 219–220.

zkušenost až příliš dobře učí, že právě tato práva bývají vždy předmětem možného napadení ze strany těch, kdo právě aktuálně vládou. Přijetím požadovaných ústavních dodatků, v nichž budou zakotvena ta občanská práva, jež nesmí federální vláda omezit, tak má být dle antifederalistických politiků její moc rozhodným způsobem okleštěna.

Netrvá tak opravdu nijak dlouho a federální Listina práv je opravdu vypracována, přičemž klíčová role při jejím vzniku náleží podobně jako u samotného ústavního textu Jamesi Madisonovi. Ten přitom v rámci svého „politického vyznání“ nepatřil k těm, kdo by byli o nutnosti těchto ústavních dodatků přesvědčeni, správně však usuzoval, že pokud se sám ujme jejich vypracování, jednak tím utiší odpor kritiků nedávno přijaté federální ústavní listiny, a především zamezí tomu, aby byly nakonec nastaveny takové formulace ústavních práv občana, jež by konzistentnost ústavy zásadním způsobem narušily.⁴

Tato jeho strategie nakonec slavila úspěch, což se promítlo i do rychlé ratifikace přijatých dodatků ze strany jednotlivých států Unie v roce 1791. Prvých osm tak v podstatě skutečně zachycuje práva občanů Spojených států amerických, jež nesmí federální moc omezit, přičemž zvláštní pozice náleží zbylým dvěma dodatkům. Devátý ve znění „výpočet určitých práv ústavou nesmí být vykládán jako popírání nebo zlehčování ostatních práv náležejících lidu“ vlastně reaguje na Hamiltonův postřeh, že „listiny práv“ nikdy nemohou už z principu být „úplné“, zatímco závěrečný desátý říkájící, že „práva, která ústava výslovně nepřiznává Unii ani je nevylučuje z pravomoci států, náležejí jednotlivým státům nebo lidu“ reagoval na znepokojení, že by si federální moc mohla osobovat další v ústavě výslovně neuvedené pravomoci.⁵

Uvedený proces zachycení práv vztahujících se k federálnímu občanství tak logicky vytvořil situaci, kdy zde byla v rámci federálního systému práva, která měl občan jednak na úrovni svého státu (tato byla povětšinou zachycena v jednotlivých místních „listinách práv“) a jednak právě na federální úrovni. Ve vzduchu takto ale pochopitelně začala i „viset“ zásadní otázka, zda jsou jednotlivé státy Unie povinny respektovat kromě sobě samým stanovených zákazů omezení práv občanů v rámci státní moci i ty, jež jsou zachyceny ve federální Listině práv, a logicky tedy z definice omezují moc federální. Zmíněná otázka jinými slovy zněla – může jednotlivý stát na svém území nerespektovat práva svých občanů, jež mu plynou právě z federálního občanství?!

Problematika inkorporace Listiny práv na státní úroveň do konce občanské války a přijetí 14. dodatku

Dostáváme se tak vlastně k výchozímu bodu tohoto výkladu o možné inkorporaci federálních práv občana USA na státní úroveň, a ten představuje jednoznačně případ *Barron v. Baltimore* z roku 1833 (32 U.S. 7 Pet. 243). A byl to stále ještě legendární soudce John Marshall, který byl podepsán pod tehdejší rozhodnutím Nejvyššího soudu USA, které zásadním způsobem ovlivnilo vnímání této problematiky až do přijetí 14. dodatku v roce 1868, a vlastně v jistém smyslu i po tomto roku. Rozhodnutím, jež se postavilo k této inkorporaci jednoznačně negativně.

Konkrétně šlo přitom v tomto případě o to, že *Barron* se soudil s městem Baltimore na základě tvrzení, že město v důsledku jím nařízených konstrukčních prací změnilo směr

⁴ FARBER, *op. cit.*, s. 222–225.

⁵ TINDALL, G. B. – SHI, D. E. *Dějiny států – USA*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1994, s. 799–800.

proudění vody tak, že znemožnilo užívání jeho mola v místním přístavu (nakupený písek a zemina učinily tuto oblast příliš mělkou, aby ji plavidla mohla dále využívat), a způsobilo mu tak majetkovou škodu, za níž neobdržel odpovídající finanční kompenzaci.

Tu mu pak ve výši 45 tisíc dolarů sice přiznal soud první instance, aby pak státní odvolací soud ovšem tento rozsudek zrušil. Případ tak nakonec putuje až k Nejvyššímu soudu USA s odůvodněním, že takto došlo k porušení pátého dodatku federální ústavy a jeho ustanovení hovořícího o tom, že soukromé vlastnictví nemůže být odňato pro veřejný užitek „bez řádné kompenzace“.

Jinými slovy tak při rozhodování Nejvyššího soudu USA šlo přesně o to, zda toto omezení kladené dodatkem ústavy na federální moc se vztahuje i na jednotlivé státy Unie. Soud vedený Johnem Marshalllem ovšem konstatoval, že „pátý dodatek musí být chápán tak, že omezuje moc centrální vlády, a není aplikovatelný na státy“ („the fifth amendment must be understood as restraining the power of the general government, not as applicable to the states“), neboť pokud by toto tvůrci tohoto ústavního textu opravdu zamýšleli, jistě by to ani neopomněli vyjádřit. Ani soud jej tedy nemůže v tomto smyslu nyní aplikovat, neboť k tomu nemá v daném případě vlastně ani jurisdikci.

Toto řešení přitom tehdy nebylo zdaleka vnímáno tak jednoznačně, jak se z rozhodnutí zdá, převážilo však právě Marshallovo chápání celé věci (sám ji údajně popsal jako právně „nepříliš těžkou záležitost“), což se může zdát i poněkud paradoxní s ohledem na skutečnost, že jinak – jak obecně známo – vůbec nebyl nepřítelem „celonárodních interpretací“ ústavních ustanovení.⁶

Jak už naznačeno výše, rozhodnutím v případě *Barron v. Baltimore* tak bylo nastaveno vnímání (ne)možnosti aplikace dodatku federální Listiny práv na státní úroveň až do roku 1868, kdy je přijat 14. dodatek, jenž minimálně otevřel nové zorné úhly pohledu na celou tuto problematiku. Než se tím však budeme zabývat, je si nejprve už pro jeho význam nutno připomenout okolnosti jeho přijetí, jakož i samozřejmě jeho vlastní obsah.

Někdy se tak v této souvislosti i hovoří o druhém cyklu oprav ústavy započatém přijetím 13. dodatku roku 1865, který zrušil otroctví na celém území Unie. I potom ale převládal zejména mezi radikálními republikány názor, že i nadále by se mělo usilovat o zlepšení osudu z otroctví propuštěných černochů („freemen“), a že tato snaha by měla mít odpovídající výstup přímo v ústavní rovině.

Připomenout lze v této souvislosti jistě přijetí „zákona o občanských právech“ roku 1866, přesto však i potom převládal názor, že by bylo třeba přijmout právě také ústavní dodatek, který by jednak reagoval na problémy spjaté s federálním i státním občanstvím, tak jak je už před občanskou válkou nastínil nechvalně známý případ *Dreda Scotta* z roku 1857, jednak ale i zaštitil budoucí ochranu občanských práv na celém území Spojených států zejména právě s ohledem na nedávno propuštěné otroky.⁷

Konkrétně má tedy Kongresem přijatý a následně státy ratifikovaný dodatek pět oddílů, z nichž ovšem zásadní pro naši problematiku je hned ten první, který zní – „Všechny osoby narozené nebo naturalizované ve Spojených státech a podřízené jejich jurisdikci jsou občany Spojených států a státu, jehož jsou obyvateli. Žádný stát nemá právo vydat nebo

⁶ ROSSUM, R. A. – TARR, G. A. *American Constitutional Law (Volume II)*. New York: St. Martin's Press, 1995, s. 65–66.

⁷ NOWAK, J. E. – ROTUNDA, R. D. – YOUNG, J. L. *Constitutional law*. St. Paul: West Publishing Company, 1978, s. 786–788. *Dred Scott v. Sandford*, 19 How. 60 U.S. 393.

provádět zákon, který by omezoval svobody nebo výsady občanů Spojených států, žádný stát nemá právo zbavit jakoukoli osobu života, osobní svobody nebo majetku bez řádného soudního procesu, nemá také právo zbavit jakoukoli osobu, podléhající jeho pravomoci, stejné ochrany zákona.“⁸

Hned úvodní věta tohoto ustanovení hovořící o automatickém nabytí dvojího občanství (federálního a státního) pro každého, kdo se narodí nebo je naturalizován ve Spojených státech je tak reakcí právě na zmiňovaný případ Dreda Scotta, při jehož projednávání tehdejší Nejvyšší soud USA konstatoval, že černé rase označení občané v souladu s Ústavou nepřísluší a nikdy nebylo zamýšleno, aby příslušelo, a že si proto nemůže nárokovat žádné z práv ani výsad poskytovaných a zaručovaných uvedeným nástrojem občanům Spojených států.⁹

Nyní je tedy dle 14. dodatku vše jinak, federální i státní občanství nejenže náleží každému narozenému či naturalizovanému ve Spojených státech, ale tento se navíc výslovně těší i všem svobodám a výsadám občanů Spojených států. Jedná se právě tedy o první ze tří klíčových klauzulí tohoto prvního oddílu 14. dodatku („privileges and immunities clause“), přičemž tou druhou je „due process clause“ mající dikci v podstatě shodnou s pátým dodatkem, který zakazoval „zbavit jakoukoli osobu života, osobní svobody nebo majetku“ federální moc, zatímco nyní je toto identicky vztaženo i na jednotlivé státy Unie. Konečně onou třetí klauzulí je „equal protection clause“ určující, že žádný ze států Unie nesmí ani zbavit žádnou z osob podléhajících jeho pravomoci „stejně ochrany zákona“.

Logicky se tak do budoucna už z formulace „klauzule o svobodách a výsadách“ otevírala pro budoucí interpretaci ze strany soudní moci cesta k „federalizaci či nacionalizaci občanských práv“, neboť tato přeci hovoří o tom, že „žádný stát nemá právo vydat nebo provádět zákon, který by omezoval svobody nebo výsady občanů Spojených států“. Jaké tedy bylo zklamání stoupenců tohoto přístupu, když prvé rozhodnutí Nejvyššího soudu USA vztažené přímo k této problematice si zvolilo právě naopak „silně restriktivní výklad“, a tuto „nacionalizaci občanských svobod“ rozhodně odmítlo.

Konkrétně se jednalo přitom o tzv. „jateční případy“ („The Slaughterhouse Cases 83 U.S. 16 Wallace 36“) z roku 1873, v nichž šlo fakticky o to, že zákonodárci státu Louisiana (dle všeho pod vlivem korupce) umožnili jediné firmě v New Orleans získat monopol nad místním „jatečním podnikáním“, čímž logicky zabránili mnoha jiným firmám i osobám pokračovat v jejich již dříve etablované činnosti v tomto oboru. Jejich žaloba, která neuspěla u nižších státních soudů, tak doputovala k Nejvyššímu soudu státu Louisiana, jenž ovšem rovněž konstatoval, že dotčené zákonodárství tohoto státu, jež umožnilo vytvoření zmiňovaného monopolu, je plně legitimním projevem výkonu státní moci.

Odtud pak vedla i logická cesta k Nejvyššímu soudu USA, jenž tak svým rozsudkem ovlivnil chápání „nacionálního rozsahu“ občanských práv na území Spojených států paradoxně právě v případě, jenž už svým názvem na prvý pohled zdánlivě k ničemu takovému nesměřuje. Zdání zde však velmi klame, neboť „poškození“ se ve svém odvolání k tomuto soudu odvolali právě zejména na to znění nedávno přijatého 14. dodatku, které říká „žádný stát nemá právo vydat nebo provádět zákon, který by omezoval svobody nebo výsady

⁸ TINDALL, *op. cit.*, s. 800.

⁹ HALL, K. L. – WIECEK, W. M. – FINKELMAN, P. *American Legal History (Cases and Materials)*. Oxford: Oxford University Press, 1991, s. 209.

občanů Spojených států“, jinými slovy tedy právě na jeho „klauzuli o svobodách a výsadách“, neboť tato byla dle nich jednáním zákonodárců státu Louisiana porušena.

Poškození podnikatelé tak vlastně dali najevo své přesvědčení, že tato klauzule předpokládá (či možná i přímo „nařizuje“) ochranu všech občanských práv a svobod federální vládou, přičemž vlády jednotlivých států nemohou pod sankcí porušení právě 14. dodatku popřít či omezit žádná práva občanů Spojených států amerických sídlících na jejich území.

Těsná většina soudu (v poměru 5:4) vedená soudcem Millerem ovšem toto tvrzení odmítla. Nejprve přitom poměrně logicky konstatovala, že vzhledem k teprve nedávnému přijetí 13., 14. a 15. dodatku není sporu o jejich účelu, „jenž tvoří základ každého z nich a bez něhož by žádný z nich nebyl ani navržen, máme na mysli svobodu otrocké rasy, zabezpečení a pevné ukotvení této svobody a ochranu těchto nových propuštěnců a občanů před útlakem ze strany osob, které jim dosud neomezeně vládly“ („one pervading purpose found in them all, lying at the foundation of each, and without which none of them would have been even suggested, we mean the freedom of the slave race, the security and firm establishment of that freedom, and the protection of the newly-made freeman and citizen from the oppression of those who had formerly exercised unlimited dominion over him“).¹⁰

Dále se pak zdůrazňuje i rozlišení mezi občanstvím Spojených států a občanstvím jednotlivých států Unie, ke kterým se tak dle soudu pojí i vždy jiné svobody a výsady těchto občanů, přičemž ovšem „pouze první z obou jsou v duchu uvedené klauzule chráněny federální Ústavou“, a těm druhým již „žádná dodatečná ochrana z tohoto odstavce zmíněného dodatku neplyne“ (pochopitelně byl míněn prvý oddíl 14. dodatku a jeho klauzule o „svobodách a výsadách“).

A právě toto je tak i „odrazovým můstkem“ ke klíčovému konstatování soudu, že pokud by zrušil rozsudky Nejvyššího soudu státu Louisiana v daných případech, „stal by se z tohoto soudu věčný cenzor legislativy států týkající se občanských práv jejich vlastních občanů, nadaný pravomocí rušit všechny zákony, které dle jeho názoru nebudou slučitelné s uvedenými právy v podobě, v jaké existovala v době přijetí zmíněného dodatku“ („would constitute this court a perpetual censor upon all legislation of the States, on the civil rights of their own citizens, with authority to nullify such as it did not approve as consistent with those rights, as they existed at the time of the adoption of this amendment“).

Pak soud sice některá konkrétní práva občanů, jež hodlá chránit, protože „závisejí na jejich občanské příslušnosti ke Spojeným státům, nikoli ke státu“ zmiňuje, nicméně snad pouze podávání petic a výsada soudního příkazu habeas corpus mohly mít z těchto soudem jmenovaných pro nedávno z otroctví propuštěné černochy skutečný význam.¹¹

Soud tak ve výsledku nedal žalobcům z „jatečných případů“ za pravdu, a co je mnohem závažnější, svým rozhodnutím odmítl pro propuštěné černochy (pro něž si byl významu 14. dodatku jak z uvedeného patrně velmi dobře vědom) již zmiňovanou „nacionalizaci svobody“, kdy tedy možnost k inkorporaci práv obsažených v prvních osmi dodatcích federální „Listiny práv“ skrz klauzuli prvního oddílu 14. dodatku o „svobodách a výsadách občanů“ ponechal nevyužitou. V ještě širším náhledu je takto vlastně v období po občanské válce i odmítnuta možnost založit „nový federalismus“ právě v tolik citlivé oblasti občanských práv.

¹⁰ HALL, *op. cit.*, s. 238.

¹¹ HALL, *op. cit.*, s. 239–240.

Pozvolná evoluce inkorporace Listiny práv na státní úroveň do 2. světové války

Jak už ale řečeno, skutečnost, že Nejvyšší soud USA rozhodl v „jatečních případech“ nejtěsnějším možným rozdílem 5:4 naznačuje, že myšlenka ochrany „federálních práv“ před jejich nerespektováním či omezením ze strany států Unie byla už velmi živá, a tento rozsudek tak byl již tehdy podroben nemalé kritice. Tak kupříkladu známý americký publicista John W. Burgess označil náhled většiny soudu za „naprosto mylný“, ať už se na věc nazírá z historického, politického nebo právního hlediska. Ve své „klasické práci“ z roku 1890 nazvané „Politická věda a srovnávací ústavní právo“ pak přímo konstatuje, že „občanské svobody jsou národní ve svém původu, obsahu i ochraně“.

Nepřekvapí tak ani, že se i po „fiasku jatečních případů“ hledají další a jiné cesty, jak „nacionalizace občanských práv“ dosáhnout. Poté, co je tedy tímto rozhodnutím zablokována cesta, jež by vedla přes nejvíce se nabízející klauzuli prvního oddílu 14. dodatku „o svobodách a výsadách“ se nakonec v dané politické realitě ukazuje, že průchodná by pro pozvolnou „federalizaci práv“ jednotlivce zejména v oblasti trestního procesu mohla být jiná klauzule téhož ustanovení, a sice konkrétně „due process clause“.

Nelze však ani skrývat, že tento proces byl velmi dlouhý, a že přístup, podle kterého prvních deset dodatků federální ústavy vytvářejících ve svém celku Listinu práv nepředstavuje žádná omezení moci státu v této oblasti občanských práv, a je zaměřen pouze na kontrolu federální vlády, na konci 19. století na Nejvyšším soudu USA převládal.

Vlastně jediným ze soudců, kdo nikdy neváhal „nacionalizaci Listiny práv“ prosazovat a psal v tomto smyslu i svá rozhodná nesouhlasná stanoviska, byl soudce Harlan. Tak i v případě *Hurtado v. Kalifornie* (110 U.S. 516) z roku 1884, kde šlo o to, Joseph Hurtado jako pachatel vraždy nebyl obviněn na základě rozhodnutí velké poroty, což tehdejší právní řád státu Kalifornie (na rozdíl od federální úpravy) umožňoval. Nejvyšší soud USA ovšem konstatoval, že tato skutečnost nepředstavuje porušení „due process clause“ 14. dodatku tím, že by takto nebyly respektovány požadavky 5. dodatku vztahující se na federální vládu. Jediný nesouhlasný hlas na soudu tak představuje právě Harlan, který ve svém stanovisku mimo jiné uvedl, že existují principy svobody a spravedlnosti spočívající v základech amerických občanských a politických institucí, které žádný stát nemůže porušit tím, že by se dostal do rozporu s due process of law 14. dodatku ve vztahu k ochraně života, svobody a vlastnictví.¹²

Obdobně pak vyzněl i případ *Maxwell v. Dow* (176 U.S. 581) z roku 1900, který se opět týkal ústavnosti skutečnosti, že Charles L. Maxwell byl za spáchanou loupež ve státě Utah obžalován bez odpovídajícího usnesení velké poroty, a navíc i následně shledán vinným porotou sestávající se nikoli z dvanácti, ale pouze osmi porotců, čímž tedy dle něj stát Utah porušil jeho práva, neboť „neinkorporoval“ záruky obsažené v 5. dodatku skrz dodatek 14. To ovšem rozhodnutí Nejvyššího soudu USA formulované soudcem Peckhamem (a opřené do značné míry o argumentaci soudu použitou už v „jatečních případech“) téměř jednomyslně odmítlo, přičemž onu jedinou výjimku představoval opět soudce Harlan.

Ten pak „do třetice“ zůstal „jediným nesouhlasícím“ a důslednou nacionalizaci občanských práv podporujícím soudcem (skrz inkorporaci prvních osmi dodatků „Listiny práv“ za použití 14. dodatku) i v případě *Twining v. New Jersey* (211 U.S. 78) z roku 1908.

¹² ROSSUM, *op. cit.*, s. 59.

V tomto případě pak šlo konkrétně o to, že Nejvyšší soudu USA odmítl „přenést“ z federální na státní úroveň záruku občana proti „vynucenému sebeobvinění“.¹³

Přes zvyšující se pozornost občanským právům ze strany Nejvyššího soudu USA (zvláště poté, co se jeho členy stali soudci Holmes a Brandeis) se tak možnost inkorporace federální Listiny práv na státní úroveň zdála být beznadějnou záležitostí, když tu náhle případ z roku 1925 celou situaci dosti zásadně proměnil.

Konkrétně se jednalo o slavný případ „Gitlow v. New York“ 268 U.S. 652 (1925), ve kterém šlo o to, že Benjamin Gitlow, člen radikálního křídla Socialistické strany, byl odsouzen do vězení za obhajobu a propagaci násilného svržení vlády, čímž porušil ustanovení „Criminal Anarchy Act“ státu New York z roku 1902 (zákon byl přijat zejména v reakci na atentát na prezidenta USA McKinleye v roce 1901).

Gitlow ovšem tvrdil, že toto jeho odsouzení je protiústavní, neboť dotčený zákon státu New York z roku 1902 dle něj porušuje jak „due process clause“ 14. dodatku, tak i záruku svobody projevu dle prvního dodatku. Klíčové se pak stalo právě posouzení těchto záruk, kdy sice bylo potvrzeno Gitlowovo uvěznění, neboť se v jeho případě dle Nejvyššího soudu USA nejednalo o obhajobu „abstraktní doktríny“, ale o „jazyk přímého podněcování“ směřujícího ke svržení legitimní vlády, zároveň však se v rozsudku koncipovaném soudcem Sanfordem objevilo i doslova (ohledně možnosti inkorporace záruk federální Listiny práv na státní úroveň) „přelomové tvrzení“.

Toto slavné tzv. „Sanfordovo dictum“ tedy doslova říká – „Pro současné účely předpokládáme, že svoboda projevu a tisku, která je chráněna prvním dodatkem od omezení Kongresem, je mezi základními osobními právy a svobodami chráněnými ‚due process clause‘ čtrnáctého dodatku od zásahu Států.“ („For present purposes we may and do assume that freedom of speech and the press – which are protected by the first Amendment from abridgment by Congress – are among the fundamental personal rights and liberties protected by the due process clause of the Fourteenth Amendment from impairment by the States.“)¹⁴

Jak tedy patrně, počátky inkorporace ústavních dodatků federální Listiny práv nemají nakonec základ v trestně procesních garancích pátého dodatku, ale v zárukách svobody projevu a tisku dle dodatku prvního. S tím ostatně koresponduje i další případ tohoto druhu – Fiske v. Kansas z roku 1927 (274 U.S. 380), kde šlo o posouzení zákona státu Kansas, který byl nastaven podobně jako ten právě zmiňovaný ve státě New York. I zde tedy Nejvyšší soud USA konstatoval, že došlo k porušení „due process clause“ 14. dodatku v důsledku zákazu omezovat svobodu projevu uvedeného v dodatku prvním. Je přitom zajímavé, že přes časovou blízkost a podobnost obou případů nebyl ten Gitlowův v tomto rozsudku zmíněn.

Jako zvlášť propracované rozhodnutí v tomto směru je pak zmiňováno to, které Nejvyšší soud USA vynesl v případě Stromberg v. Kalifornie v roce 1931 (283 U.S. 359), kdy právní hodnocení soudu (porušení 14. a 1. dodatku ze strany státu Unie) bylo stejné jako v obou právě uvedených případech, přičemž se ale tentokrát jednalo o tzv. „symbolickou řeč“, neboť posuzovaný a jako protiústavní shledaný zákon státu Kalifornie zakazoval používání „rudé vlajky“. Z téhož roku pochází i další rozhodnutí Nejvyššího soudu USA týkající se platnosti záruk prvního dodatku na úrovni států (chráněných skrz „due process

¹³ ROSSUM, *op. cit.*, s. 262.

¹⁴ HALL, *op. cit.*, s. 418.

clause“ 14. dodatku), přičemž tentokrát ale šlo o svobodu tisku, konkrétně pak o možnost zavádění „předběžné cenzury“ ze strany států, kterou soud shledal neústavní.

Nejinak i případ projednávaný Nejvyšším soudem USA v roce 1934 „Hamilton v. Board of Regents of the University of California“ (293 U.S. 245) se týkal platnosti prvního dodatku na území států Unie, přičemž ovšem ale tentokrát mířil na tu jeho část, která se týká svobody náboženství, konkrétně potom klauzule o jeho svobodném výkonu. Šlo přitom o to, že univerzita požadovala od svých studentů (pod hrozbou vyloučení) účast na vojenském výcviku, čemuž se ale její student Albert Hamilton odmítal s ohledem na své náboženské přesvědčení podrobit. Soud tak sice uznal, že jeho náboženské přesvědčení je chráněno (skrz 14. dodatek inkorporující na státní úroveň záruky dodatku prvního), zároveň však ale i konstatoval, že v daném případě nemá nárok požadovat od univerzity vynětí z vojenského výcviku, neboť přece není nikým nucen dotčenou univerzitu studovat.¹⁵

Konečně také případ z roku 1937 „De Jonge v. Oregon“ (299 U.S. 353) spadá pod problematiku prvního a čtrnáctého dodatku ve výše již vícekrát zmiňovaném smyslu, kdy v rámci velkého záběru ustanovení prvního dodatku (zahrnujícího hned několik „klasických liberálních práv“) šlo tentokrát o „svobodu shromažďování“. Dirk de Jong byl konkrétně obviněn z toho, že vystoupil na shromáždění „Komunistické strany“ (jejímž byl přiznaným členem), které se zabývalo údajnou brutalitou policie v Portlandu a podmínkami v místních vězeních. Nejvyšší soud USA ovšem toto obvinění odmítl s tím, že právo na „mírové shromažďování“ patří mezi „základní principy svobody a spravedlnosti“, a jako takové je aplikovatelné „to the states via the due process clause of the Fourteenth Amendment“.

Vidíme tak, že tímto způsobem vlastně docházelo v americkém federálním systému k postupné „selektivní inkorporaci“ záruk prvního dodatku na státní úroveň, přičemž toto začínalo v průběhu 30. let 20. století platit i pro další dodatky a ustanovení Listiny práv (takže můžeme vlastně hovořit i o selektivní inkorporaci tohoto klíčového ústavního dokumentu v jeho celku).

Dobrým příkladem je v tomto směru i případ „Powell v. Alabama“ 287 U.S. 45 (1932) první z tzv. „Scottsboro Cases“, v němž šlo o to, že skupina mladých černých mužů údajně znásilnila dvě bělošky, přičemž jim v tomto případě z roku 1932 nebyla poskytnuta řádná právní pomoc ze strany obhájce, takže došlo po pouhém jednodenním a vášněmi přítomného davu ovlivněném soudním projednávání k jejich odsouzení. Nejvyšší soud USA ovšem ve svém rozsudku konstatoval, že takto došlo k porušení práva obviněných na přítomnost obhájce při probíhajícím procesu, tak jak je to zakotveno v šestém dodatku federální Listiny práv, a jak je to tedy dle náhledu soudu formulovaném v rozsudku tohoto případu opět skrz „due process clause“ 14. dodatku závazné i pro úroveň jednotlivých států Unie.¹⁶

Jako ještě významnější se ovšem z hlediska dodržování práv jednotlivce zakotvených na federální úrovni i ve státech Unie jeví slavný případ z roku 1937 „Palko v. Connecticut“ (302 U.S. 319). Konkrétně se v něm jednalo o to, že Frank Palko zastřelil dva policisty, za což byl odsouzen k doživotnímu vězení. Státu Connecticut se však podařilo proces obnovit a při novém projednání případu byl Palko již odsouzen k trestu smrti.

Případ se tak dostal až k Nejvyššímu soudu USA, kdy odsouzený argumentoval, že takto došlo ze strany státu ke dvojímu projednávání téže věci, což je zapovězeno pátým

¹⁵ ROSSUM, *op. cit.*, s. 208.

¹⁶ ROSSUM, *op. cit.*, s. 265–266.

dotatkem Listiny práv, a mělo by se tak tedy dle tohoto tvrzení vztahovat skrze „due process clause“ 14. dodatku i na úroveň států. Soud však ve svém rozhodnutí jeho náhled, že tímto došlo ze strany státu Connecticut k protiústavnímu „dvojímu ohrožení“, odmítl, přičemž případ se zapsal do historie zejména díky stanovisku soudce Cardoza, který rozlišil občanská práva jednotlivce na ty, které jsou „implicitní v konceptu řízené svobody“ („implicit in the concept of ordered liberty“), a která tedy musí státní moc striktně dodržovat, a na ty která takovými nejsou, neboť se jejich nedodržením neporušují „základní principy svobody a spravedlnosti, které spočívají v základech všech našich občanských a politických institucí“ („fundamental principles of liberty and justice which lie at the base of all our civil and political institutions“).¹⁷

Tento postoj soudu k problematice „double jeopardy“ byl pak změněn až rozhodnutím v případě *Benton v. Maryland* v roce 1969 (395 U.S. 784), kdy tak došlo k výslovnému překonání jeho stanoviska vyjádřenému v případě „*Palko v. Connecticut*“, a pátý dodatek byl i v této věci inkorporován na úroveň států (to už ovšem pochopitelně nic nemohlo změnit na osudu Franka Palka popraveného na elektrickém křesle roku 1938).

Další vývoj problematiky od konce 2. světové války do konce 60. let 20. století

Boj o selektivní inkorporaci jednotlivých ustanovení prvních osmi dodatků federální Listiny práv pak pokračoval i po skončení druhé světové války, kdy získal nového rozhodného stoupence v řadách členů Nejvyššího soudu USA v soudci Blackovi, který však byl zprvu ve svém snažení podobně neúspěšný jako kdysi soudce Harlan.

To je tak dobře patrné už v prvním významném případě tohoto druhu po 2. světové válce *Adamson v. Kalifornie* z roku 1947 (332 U.S. 46), který se týkal možnosti uplatnit záruky proti sebeobvinění obsažené v 5. dodatku na úrovni státu. Zcela konkrétně šlo přitom o to, že občan Kalifornie Adamson byl obviněn ze spáchání „vraždy prvního stupně“, přičemž odmítl vypovídat, neboť byl vcelku oprávněně názoru, že v takovém případě se jej bude žalobce dotazovat i na jeho dřívější kriminální minulost.

Ten ovšem jeho odmítnutí podat svědeckou výpověď rovnou interpretoval jako doznání viny v daném případě, což měla právě takto vzít do úvahy i porota, neboť tento výklad byl v souladu s příslušným zákonem státu Kalifornie. Adamsonův obhájce tak v reakci na to argumentoval, že tento postup porušuje záruky jeho klienta proti vnucenému sebeobvinění, jež jsou obsaženy v pátém dodatku, a jež by měly být skrz inkorporaci tohoto dodatku za pomoci „due process clause“ 14. dodatku závazné i pro státní úroveň.

Tento právní názor ovšem většinově stanovisko Nejvyššího soudu USA formulované soudcem Reedem odmítlo (na podporu tohoto postoje byly zmíněny minulé případy „*Palko v. Connecticut*“ a logicky zejména i „*Twining v. New Jersey*“ z roku 1908), když naopak zdůraznilo, že tyto záruky proti sebeobvinění platí opravdu jen na federální úrovni, k čemuž se navíc soudce Frankfurter ve svém připojeném názoru vyslovil i v tom smyslu, že mechanické sjednocování federální a státní úpravy by ve svém důsledku ochudilo státy Unie o možnost dále svébytně reformovat právní proces s ohledem na rozšíření prostoru svobody.

¹⁷ ROSSUM, *op. cit.*, s. 66–68.

Již zmiňovaný soudce Black ovšem naopak sepisuje dlouhé nesouhlasné stanovisko, ve kterém rozhodně argumentuje pro důslednou inkorporaci všech ustanovení obsažených v prvních osmi dodatcích federální Listiny práv na státní úroveň s cílem „rozšířit pro všechny lidi národa ochranu specificky vypočtených práv Listiny práv“. Tento trend se ovšem bezprostředně po 2. světové válce prosadil pouze v případech vztažených k požadavku „veřejného procesu“ a také oddělení státu a církve.¹⁸

Teprve počátek 60. let 20. století tak přináší další nárůst „soudcovského aktivismu“ v otázkách inkorporace „federálních práv“ na státní úroveň nad rámec toho, co ve svém již zmiňovaném stanovisku v případě „Palko v. Connecticut“ označil soudce Cardozo za na jakémkoliv stupni federálního systému nezadatelná občanská práva „implicitní v konceptu řízené svobody“.

Důležitý je tak v tomto ohledu zejména případ „Mapp v. Ohio“ z roku 1961 (367 U.S. 643), ve kterém došlo bez odpovídajícího soudního příkazu k prohledání obydlí Dolly Mapp v Clevelandu, jež vedlo k jejímu následnému obvinění pro držení „obscénních materiálů“ v rozporu s toto zakazujícím zákonem státu Ohio. V jádru následného stanoviska Nejvyššího soudu USA tak byla otázka, zda záruky 4. dodatku federální Listiny práv chránící občana před neoprávněnými domovními prohlídkami platí i na úrovni jednotlivých států Unie, a zda tedy mohou být takto získané důkazy užity při procesech před státními soudy.

Na rozdíl od dřívějších rozhodnutí (zejména Wolf v. Colorado 338 U.S. 25 1949) nyní soud ve svém rozsudku formulovaném soudcem Clarkem (v poměru 6:3) konstatoval, že ustanovení 4. dodatku jsou aplikovatelná skrz „due process clause“ 14. dodatku i na úroveň států, a že tedy důkazy získané nelegálním prohledáváním obydlí není přípustné užít ani na úrovni státních soudů (uplatnění tzv. „exclusionary rule“ dříve v některých státech možné, jen pokud by důkazy při ilegální prohlídce byly získány „násilným způsobem“).

Selektivní inkorporace ustanovení Listiny práv potom pokračuje i následujícího roku, kdy byl před Nejvyšším soudem USA projednáván případ drogově závislých ve státě Kalifornie, a v souvislosti s ním tak bylo rozhodnuto i o převzetí záruky nemožnosti ukládat „krutý a neobvyklý trest“ („cruel and unusual punishment“) formulované v 8. dodatku na úroveň států (opět skrz použití „due process clause“ 14. dodatku).

Ještě významnější byl ovšem případ z roku 1963 „Gideon v. Wainwright“ (372 U.S. 335) hodnocený také někdy jako nejslavnější „inkorporační rozhodnutí“ od případu „Palko v. Connecticut“ z roku 1937. V případě šlo přitom o to, že Clarence Earl Gideon byl odsouzen do vězení za údajné vloupání v procesu vedeném ve státě Florida bez přítomnosti obhájce. Toho si totiž vzhledem ke svým majetkovým poměrům nemohl dovolit zaplatit, přičemž stát Florida by mu jej naopak byl povinen poskytnout jen při projednávání spáchaných zločinů, za něž hrozí uložení trestu smrti. O to pak v daném případě pochopitelně nešlo, a tak byl Gideon bez právní pomoci obhájce odsouzen k trestu odnětí svobody v trvání pěti let.

Případ tak nakonec doputoval k Nejvyššímu soudu USA, který se ve svém jednomyslném (!) stanovisku příznačně formulovaném právě soudcem Blackem plně postavil na Gideonovu stranu (poměrně logicky došlo i k opření se o částečně podobnou problematiku při dřívějším rozhodování již zmiňovaného případu „Powell v. Alabama“ v roce 1932),

¹⁸ GUNTHER, G. *Constitutional Law*. Westbury: The Foundation Press, 1991, s. 420–421.

když zdůraznil, že „přítomnost právníků u soudů v trestních procesech je nezbytností, nikoli luxusem“, protože obžalovaný jednoduše postrádá odborné znalosti, které by mu umožnily se úspěšně sám hájit.

Jako praktický doklad právě řečeného lze pak doložit i další průběh celé záležitosti, kdy Gideonův obhájce v obnoveném procesu doslova rozcupoval svědectví, na jejichž základě byl dotyčný dříve poslán do vězení, takže porota jej po pouhé hodinové poradě shledala nevinným. Příklad tak ve svém výsledku po případu „Powell v. Alabama“ z roku 1932 (a v protikladu k „Betts v. Brady“ 316 U.S. 455) dále rozšířil právo na přítomnost obhájce v trestních případech v souladu s pátým a šestým dodatkem skrz inkorporaci čtrnáctým dodatkem i na úroveň jednotlivých států Unie.¹⁹

O další rok později dochází v rychlém sledu konečně i na problematiku, se kterou jsme se již dvakrát setkali, a to v případech „Twining v. New Jersey“ z roku 1908 a „Adamson v. Kalifornie“ z roku 1947. Jinými slovy tak šlo v případě „Malloy v. Hogan“ z roku 1964 (378 U.S. 1) opět o možnost platnosti federální záruky proti vynucenému sebeobvinění obsažené v pátém dodatku i na úrovni států.

Konkrétně se jednalo přitom o to, že William Malloy odsouzený za účast na nelegálních hazardních hrách odmítl následně vypovídat s tím, že by si tak mohl přivodit další trestní stíhání. Tento jeho postoj tak sice odmítla soudní soustava státu Connecticut, nikoliv však již Nejvyšší soud USA, který v těsném rozhodnutí 5:4 formulovaném soudcem Brennanem označil oba zmíněné případy (Twining, Adamson) za „špatné ústavní právo“, neboť „14. dodatek zaručuje proti neoprávněnému jednání státu stejné privilegium jako 5. dodatek proti neoprávněnému jednání federální moci – tedy právo osoby mlčet, pokud si nezvolí výpověď jako nespoutaný výkon své svobodné vůle bez hrozby trestu“ (The fourteenth Amendment secures against state invasion the same privilege that the Fifth Amendment guarantees against federal infringement – the right of a person to remain silent unless he chooses to speak in the unfettered exercise of his own will, and to suffer no penalty – for such silence“).²⁰

Z hlediska inkorporace federálních pravidel trestního procesu na státní úroveň byl dále i zajímavý a hned v úvodu tohoto článku citovaný případ *Pointer v. Texas* z roku 1965 (380 U.S. 400), kterým Nejvyšší soud USA uznal, že právo na konfrontaci se svědkem vypovídajícím proti obžalovanému obsažené v šestém dodatku má být skrz 14. dodatek uznáváno i na úrovni států. Mnohem zajímavější a v další diskusi o možnosti inkorporace „federálního práva“ na státní úroveň i důležitější byl ovšem slavný případ z téhož roku „*Griswold v. Connecticut*“ 381 U.S. 479 (1965), který jednak vyvolal doslova bouři nesouhlasu a kritiky, jednak však i otevřel potencionální možnost učinit závazné pro státní úroveň i ta federální rozhodnutí týkající se občanských práv, jež nejsou výslovně uvedena v Listině práv.

Konkrétně šlo o to, že legislativa státu Connecticut zakázala používání antikoncepčních prostředků, a to i pro sezdané páry, což Nejvyšší soud USA v poměru hlasů 7:2 odmítl jako protiústavní. Své rozhodnutí přitom opřel o náhled, že stát Connecticut takto popřel právo jednotlivců na jejich „právo na soukromí“ („right to privacy“), jež ovšem ve federální Listině práv není v takovéto formulaci nikde výslovně zmiňováno. Soud si tak v rozhodnutí

¹⁹ ROSSUM, *op. cit.*, s. 266–267.

²⁰ ROSSUM, *op. cit.*, s. 263.

vypracovaném soudcem Douglasem vypomohl zejména jednak tvrzením o tzv. „polostínech“ („penumbras“) dodatků Listiny práv, jež tento nárok ve svém celku vytvářejí, stejně jako odkazem na 9. dodatek hovořící o tom, že „výpočet určitých práv ústavou nesmí být vykládán jako popírání nebo zlehčování ostatních práv náležejících lidu“.

To pak bylo následně poměrně pochopitelně kritizováno i jako nepřipustný soudcovský aktivismus či dokonce „soudcovská legislativa“, přičemž v rámci námi sledovaných případů šlo navíc i o zásah federální moci do legislativy státu, přičemž tentokrát nešlo už ani o selektivní inkorporaci záruky Listiny práv, nýbrž o přenesení práva, jež v ní vůbec není výslovně obsaženo.²¹ Samozřejmě by se v této souvislosti nabízela i úvaha o vlivu doktríny substantive due process na celou tuto právní problematiku, nicméně tato, stejně jako bližší rozbor konkrétního soudcovského aktivismu, by již šla daleko nad rámec cílů této studie.

Závěrem

V teorii amerického ústavního práva se tak po případu „Griswold v. Connecticut“ začíná hovořit o „selektivní inkorporaci plus“, což chce právě vyjádřit, že se na státní úroveň mohou přenést i práva, jež nejsou obsažena ve federální Listině práv. Každopádně se tím spíše usnadnilo inkorporování těch záruk, která v ní výslovně obsažena jsou, a jež dosud na státní úroveň přenesena nebyla. Ve druhé polovině 60. let 20. století tak šlo zejména o právo na proces před „nestrannou porotou“ či právo na „rychlý proces“, případně i o samotné právo na proces s porotou v trestních soudních případech.

Z uvedeného tak plyne, že právě právům jednotlivce v trestním procesu obsaženým v pátém a šestém dodatku federální Listiny práv je při jejich přebírání na úroveň států Unie skrz „due process clause“ 14. dodatku věnována vůbec zřejmě největší pozornost, přičemž koncem 60. let už zůstalo opravdu jen několik málo ustanovení, jež nebyla na státní úroveň převzata (např. právo na proces s porotou v civilních sporech o bagatelní částky).

Souhrnně lze ale říci, že právě v této době je celý dlouhý proces inkorporace práv jednotlivce na federální úrovni i na úroveň států úspěšně dokončen. Přičemž se jedná vlastně o příběh, který započal striktním odmítnutím této možnosti v případě Barron v. Baltimore, a následně pokračoval zásadním faktem přijetí 14. dodatku po občanské válce, kdy ovšem nakonec inkorporace nebyla zahájena asi na prvním místě se nabízející jeho „privileges and immunities clause“ (v důsledku negativního stanoviska Nejvyššího soudu USA v „jatečných případech“ odmítajícího tehdy „nacionalizaci svobody“), ale skrz jeho „due process clause“ díky níž pak opravdu byla většina ustanovení Listiny práv převzata i na státní úroveň. Tím ovšem proces neskončil, neboť případ „Griswold v. Connecticut“ otevřel dokonce i cestu pro přejímání těch práv, jež vůbec nejsou v tolikrát zmiňovaném klíčovém ústavním dokumentu výslovně uvedena (naopak pak měl z hlediska legislativního pro budoucí vývoj svůj význam zákon o občanských právech přijatý roku 1964).

Každopádně je tato dosti opomíjená problematika rozsahu občanských práv na obou úrovních federálního systému ve Spojených státech amerických nesmírně fascinující, neboť ukazuje, jak mnoho kupříkladu v minulosti pro konkrétní jednotlivce znamenalo, jestli byli obžalováni ze spáchání „federálního či státního zločinu“. Jak ostatně dokládá třeba právě případ „Palko v. Connecticut“ mohla to být i doslova otázka života a smrti.

²¹ TRIBE, L. H. *American Constitutional Law*. Mineola: The Foundation Press, 1988, s. 774–777.

